

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียน
บ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร
BUILDING RELATIONSHIPS BETWEEN SCHOOL AND COMMUNITIES :A
CASE STUDY BAN NONG HIA ,KUT CHUM DISTRICT,
YASOTHON PROVINCE

¹มัทนา พงศ์อัมพรภพย์, ²ประสิทธิ์ กุลบุญญา และ ³ไพศาล พากเพียร
¹Mattana Phongampornphap, ²Prasit Kulboonya and ³Paisarn Phakphian

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

¹Mattana Phongampornphap@ubru.ac.th

Received: August 25, 2024; **Revised:** November 4, 2024; **Accepted:** December 28,2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย 2) เพื่อทราบแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 1.ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยมีแนวทางในการดำเนินการ 2 แนวทาง คือ การสร้างความสัมพันธ์ทางตรง ประกอบด้วยวิธีการหลัก 2 ประการ คือ 1) การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยฝ่ายโรงเรียนเป็นฝ่ายรุกเข้าไปหาชุมชนด้วยสื่อและกิจกรรมต่างๆ และ 2) การสร้างความสัมพันธ์ทางอ้อม โดยการพัฒนาให้บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์อันดีสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม เป็นที่ประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน 2. ด้านการให้บริการชุมชน ได้แก่ 1) การให้ความรู้

¹นักศึกษานิพนธ์โท สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

²รองศาสตราจารย์ ดร.คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

และบริการทางวิชาการแก่ชุมชน เช่น การเดินรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การฝึกทักษะและอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน 2) การใช้สถานที่ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน โดยโรงเรียนนำนักเรียนออกมาเรียนรู้กับภูมิปัญญา และเรียนรู้กับสถานที่และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และ 3) การจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อีกทางหนึ่ง 3. ด้านการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) การจัดให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชน การร่วมกิจกรรมทางศาสนาและงานประเพณีของชุมชน การร่วมงานของชาวบ้าน 2) การเชิญผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นเข้ามาเป็นวิทยากรให้กับทางโรงเรียน 3) การจัดกิจกรรมของโรงเรียนแล้วเชิญประชาชนเข้ามาร่วมงาน เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันแม่ 4) การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับผู้ปกครอง การแข่งขันกีฬาระหว่างนักเรียนปัจจุบันกับศิษย์เก่า 5) การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ผู้แทนทางศาสนา และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษา 6) ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของชุมชนตามเหตุผล และปฏิบัติต่อประชาชนอย่างผู้ที่มีฐานะเท่าเทียมกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่ชุมชนเป็นเพียงแหล่งทรัพยากรแต่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ตามศักยภาพ และ 7) สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน เช่น การบริหารงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ การมีผลงานเป็นที่ยอมรับของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการตั้งใจสั่งสอนอบรมบุตรหลานของชุมชนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขและปลอดภัย

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, โรงเรียน, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the relationship between the school and the community: a case study of Ban Nong Hia School 2) to know the guidelines for developing the relationship between the school and the community: a case study of Ban Nong Hia School is qualitative research. The research findings were as follows: 1 . School public relations It is about building a relationship between the school and the community with two methods of operation: creating a direct relationship It consists of two main methods: 1) bringing the school out into the community It is about building relationships with the community, with the school side taking the initiative. Reach out to the community with media and activities. and 2) creating indirect relationships By developing personnel to

have good human relations so they can work efficiently and improving the school to be clean, safe, shady, beautiful, and impressive to visitors. 2. Community services include: 1) Providing knowledge and academic services to the community, such as walking to campaign against drugs. Skills and career training for people in the community 2) Use of the facility and local wisdom It is a learning resource for the school. The school brings students out to learn wisdom. and learn about the community's places and natural resources and 3) Organizing activities to visit students' homes. which is one of the activities in the student care and support system Such activities help the school and community to have good relationships with each other in another way. 3. Community participation includes: 1) arranging for administrators, teachers, and students to participate in community activities such as community development Participating in religious activities and community traditions Participation of villagers 2) Inviting parents, experts and local wisdom to be speakers for the school. 3) Organizing school activities and inviting the public to participate, such as Children's Day activities. Mother's Day activities 4) Organizing activities to build relationships between the school and the community, such as sports competitions between teachers and parents. Sports competition between current students and alumni 5) Inviting experts, parents, alumni, religious representatives and representatives of local administrative organizations to become school committee members. 6) Honor and listen to the opinions of the community according to reason and treat people as people of equal status. Including giving opportunities for people in the community to truly participate, not using the community as just a resource, but allowing the community to participate according to their potential. and 7) Build faith and confidence in the community, such as transparent and verifiable administration. Having work that is accepted by the community In particular, we intend to teach and train the community's children to be good, talented people, happy and safe.

Keywords: Relationships, School, Community

บทนำ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม มักจะต้องจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาให้กับการศึกษามากที่สุด และประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งให้เห็นความสำคัญของ

การศึกษาจึงได้มีนโยบายปฏิรูปการศึกษาไว้อย่างชัดเจน (สุริฐ ศิลปอนันต์ 2541: 17) กล่าวว่า การศึกษาทำให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมได้ ขณะเดียวกันก็แก้ปัญหาให้กับสังคมที่มีบุคคลอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายให้อยู่ร่วมกันได้ด้วย เหตุผลและทำให้เกิดความสงบสุขนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถม ศึกษาแห่งชาติ 2539: 15)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลาง ไปยังท้องถิ่นสนองความต้องการของท้องถิ่น ให้สังคมทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยัง ท้องถิ่น และสถานศึกษาในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษามาตรา 29 กล่าวว่า“ให้ไปการศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรการปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็ง ของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรพหุปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนา ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการ เปลี่ยนแปลงประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน” (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 14)

ในหมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 กล่าวว่า ให้มีการระดม ทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา การคัดเลือกกรรมการ สถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นจะต้องสรรหาและเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตาม กฎกระทรวงกำหนด สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 9 คน สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คนขึ้นไป ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 15 คน โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 1) ประธาน กรรมการ (มาจากกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ) 2) กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน 3) กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน 4) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน 5) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน 6) กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน 7) กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ สำหรับ สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน และสถานศึกษา ขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูป หรือ 2 คน หรือ 1 รูป กับ 1 คน 8) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 คน สถานศึกษา ขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน 9) ผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ การสรรหาที่ให้ผู้

อยู่ในชุมชนนั้นเป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีอำนาจหน้าที่ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน การบริหารและการจัดการศึกษา ถึงแม้ว่าสถานศึกษาในปัจจุบันมีคณะกรรมการสถานศึกษาตาม กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาการเลือกประธาน กรรมการและกรรมการ รวมทั้งวาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ปัญหาคือการทำหน้าที่ของปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และลักษณะงานเฉพาะด้านน้อย มีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมน้อย สถานศึกษากำหนดเนื้อหาการประชุมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รับทราบมากกว่า ให้ร่วมพิจารณา เสนอแนะและมีข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มากเท่าที่ควร การทำหน้าที่ของคณะกรรมการชุดดังกล่าวยังคงได้รับศักยภาพทางการเงินเป็นหลัก ศักยภาพในด้านอื่นๆ ยังคงได้รับการสนับสนุนไม่มากพอ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ห่างไกล โรงเรียนหลาย แห่งอยากได้ แนวคิดหรือการระดมพลังสมองจากคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษา มีคุณภาพสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ในการพัฒนาโรงเรียนนั้น ชุมชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการที่ชุมชนจะช่วยเหลือโรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของชุมชน โรงเรียนต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชนทั้งใน เรื่องเงิน วัสดุอุปกรณ์และสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนแรงงานแรงใจจากชุมชนนั้น ๆ ด้วยการได้รับความ ร่วมมือช่วยเหลือจากชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญแสดงให้เห็นว่าชุมชนนั้นให้ความสนใจโรงเรียนและถือว่า โรงเรียนเป็นสมบัติอันมีค่าของชุมชน โรงเรียนเป็นสถานที่ให้การศึกษาแบบประชาชนร่วมกับ หน่วยงานหรือสถาบันอื่นๆ การที่โรงเรียนจะทำหน้าที่ของตนให้สำเร็จไปด้วยดีแล้ว โรงเรียนก็ต้อง ประสานสัมพันธ์กับระยะทางต่างๆ เพื่อประโยชน์ของการศึกษา ชุมชนจึงมีบทบาทและความสำคัญ ในการดูแลส่งเสริมโรงเรียน เพื่อมุ่งหวังที่จะให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าศึกษาและเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพของชุมชน โรงเรียนก็ต้องสนองความต้องการของชุมชน ชุมชนก็เห็นคุณค่าก็จะให้ การสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน เท่าที่ชุมชนสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริม ได้ (พนิจดา วีระชาติ 2552: 25)

ในการจัดการศึกษานั้นชุมชนยังคงมีความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่าเป็นหน้าที่ของ รัฐบาล และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนก็เป็นเพียงการมอทรพยากรให้ สถานศึกษาเท่านั้น และจากแนวคิดดังกล่าวทำให้การบริหารการศึกษาเพื่อการปฏิรูปให้ทันต่อ ความเปลี่ยนแปลง นั้นเป็นอย่างล่าช้า เพราะอยู่ในสภาพการรอคอยภาครัฐเพียงด้านเดียว ซึ่งไม่มี ทางที่จะเป็นไปได้ถึงความเพียงพอในการจัดสรรทรัพยากร ในการจัดการศึกษาแนวทางการจัด การศึกษาที่มีขึ้นใน ประเทศไทยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การดำเนินการจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่ผู้มี

หน้าที่รับผิดชอบขอมาจากรัฐบาลและข้าราชการประจำเท่านั้น งบประมาณหรือเงินทุนในการดำเนินการมาจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดและรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในการพัฒนารอบด้าน และหากการพัฒนาต้องรอคอยเพียงงบประมาณแผ่นดิน การพัฒนาการศึกษาคงต้องใช้เวลาานาน ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมโลก ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วทิศทางที่ต้องเลือกนำเข้ามาปฏิบัติ คือ การนำชุมชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งเป็นการระดมทุนระดมความรู้ความคิด สร้างความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งจากเดิมการดำเนินการจัดการศึกษาไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน ประชาชนเป็นเพียง ผู้รับรู้การดำเนินการทั่วไป หรือทราบเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุตรหลานเท่านั้น ซึ่งนับเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่ของ ชุมชนต่อการจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ทั้งด้านการปฏิบัติกิจกรรมการศึกษา แบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน การสร้างความตระหนักกับชุมชน วิธีการมีส่วนร่วม ซึ่งผลการวิจัยของเข็มเพชร แก่นสา (2543: 4) พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับน้อยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม้ว่ารัฐจะมีหน้าที่และงบประมาณในการบริหารราชการแผ่นดิน หากให้เป็นภาระของภาครัฐฝ่ายเดียวการศึกษาจะไปไม่ได้ไม่ราบรื่น ประชาชนจึงได้ให้การสนับสนุนตามที่โรงเรียนร้องขอเพื่อมุ่งหวังที่จะให้บุตรหลานของตนได้เล่าเรียน มีการศึกษาที่ดี ส่วนราชการก็มองเห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าของการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา ส่งเสริมให้ประชาชน และผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษา

โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร พบปัญหาและอุปสรรคการบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย เนื่องจากส่วนมากผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนค่อนข้างน้อย ชุมชนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน โดยเข้าใจว่าการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูและทางราชการฝ่ายเดียว และจากที่ผ่านมายังพบว่าการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษาต่อชุมชน แต่ได้รับความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมน้อย เพราะมีความแตกต่างทางด้านประชากร และความหลากหลายในด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชนด้วย เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้าง จากสภาพและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร มีความสนใจศึกษาการสร้างความสัมพันธ์และแนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ประสบผลสำเร็จให้มีความสามัคคี และความร่วมมือให้มากยิ่งขึ้น และเป็นความรู้แก่บุคคลที่ได้ศึกษางานวิจัยนี้เพื่อนำไปปรับใช้กับหน่วยงาน หรือสถานศึกษาที่มีความสนใจได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร
2. เพื่อทราบแนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์ตัวอย่างจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยผู้วิจัยเตรียมคำถามไว้เพื่อสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายโดยผู้วิจัยใช้วิธีผสมผสานระหว่างการสัมภาษณ์แบบสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ กับการสัมภาษณ์แบบตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าโดยนำจุดแข็งของทั้ง 2 แบบมาใช้ประโยชน์ กล่าวคือ การสัมภาษณ์แบบการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ จะสะท้อนข้อมูลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย โดยใช้การเก็บข้อมูลครอบคลุมขอบข่ายในการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน 2) ด้านการให้บริการชุมชน และ 3) ด้านการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลให้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulate) คือ 1) ต้องเป็นข้อมูลที่สอดคล้องกัน 2) การสัมภาษณ์ 3) การตรวจสอบผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียนระดับปฐมวัย ผู้ปกครองนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือ หากการวิเคราะห์แบบสามเส้าเกิดปัญหาว่าข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกัน ควรมีการอภิปรายในกลุ่มของผู้ประเมินและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ว่าข้อมูลหลักฐานใดน่าเชื่อถือที่สุด ข้อมูลและวิเคราะห์ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์สร้างข้อสรุป โดยวิธีอุปนัยเป็นสำคัญ (Inductive Analysis) การวิเคราะห์

ข้อมูลสรุปได้ว่าการดำเนิน 3 ประการ คือ การจัดประเภทข้อมูล (Category) การตีความ (Interpretation) และการสรุปความ (Summary) ซึ่งสามารถนำมาสรุปเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาของงานวิจัยได้

ผลการวิจัย

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียน บ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร สรุปผล ดังนี้

1. ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

1.1 การจัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า โรงเรียนจัดทำเอกสารเพื่อให้ข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างชัดเจน เข้าในง่าย มีการเผยแพร่ให้ชุมชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ มีการเผยแพร่ให้ชุมชนทราบ ความเคลื่อนไหวในการบริการโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารโรงเรียนได้ส่งเสริมให้การเผยแพร่และรับข่าวสารทั่วไปกับชุมชนมี การเผยแพร่ให้ชุมชนเกิดความตระหนักในความสำคัญของการศึกษาและมีการเผยแพร่ให้ชุมชนทราบความเคลื่อนไหวในการบริการโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ขาดข้อมูลข่าวสารและการติดต่อในชุมชนทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กันภายในชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยมีการเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ชุมชน

1.2. การจัดทำรายงานผลการเรียน ความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นตัวแทนให้ข้อมูล ได้กล่าวว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย ได้มีการรายงานผลการเรียน รวมทั้งความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียนทุกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงผลการเรียนและพฤติกรรมของบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ

1.3 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย จัดนิทรรศการทางวิชาการเพื่อแสดงผลงานให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบ จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองทำให้ทราบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย มีการจัดการแสดงผลงานของนักเรียนไว้แต่ละห้อง เช่น บอร์ดนิทรรศการผลงานของนักเรียน เพื่อเป็นการสื่อสารกับนักเรียนและผู้ปกครองได้ทราบถึงการเรียนการสอน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่ช่วยให้ผู้ปกครองได้เห็นผลงานและพัฒนาการของลูก โดยเฉพาะพัฒนาการของนักเรียนระดับปฐมวัย

1.4 โรงเรียนเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย จากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย โดยที่ “โรงเรียนการเปิดโอกาส ให้คณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียนมีการเชิญชวนและให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทางด้าน

ศาสนาชุมชน งานวันเด็ก และกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยการประสานงาน และการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

1.5 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย เชิญประชาชนในชุมชนเยี่ยมชมโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยพบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย เชิญประชาชนในชุมชนเยี่ยมชมโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย โดยการทำหนังสือเชิญประชุม ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นหัวเรือใหญ่ ในการขับเคลื่อนกิจกรรม

2. ด้านการให้บริการชุมชน

2.1 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยให้บริการแก่ชุมชนด้านอาคารสถานที่เพื่อใช้จัดกิจกรรมนันทนาการ ดังแสดงให้เห็นจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการชุมชนด้านอาคารสถานที่เพื่อใช้จัดกิจกรรมนันทนาการ พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยให้หน่วยงานอื่นมาใช้โรงเรียนเพื่อเป็นสถานที่ในการให้บริการแก่ชุมชน มีการให้การสนับสนุนชุมชนมาใช้อาคารสถานที่ของ โรงเรียนจัดกิจกรรม การออกไปช่วยเหลือชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และการให้ ชุมชนมาใช้บริการอื่น ๆในบริเวณโรงเรียน

2.2 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยให้ชุมชนยืมอุปกรณ์วัสดุทัศนูปกรณ์ใช้ในกิจกรรมพบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยให้ชุมชนยืมอุปกรณ์วัสดุทัศนูปกรณ์ใช้ในกิจกรรม โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษามีนโยบายและได้จัดทำแผนที่จะนำอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในโรงเรียนมา ให้บริการแก่ชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดีขึ้น ดังนั้นจึงต้องมี การวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้อุปกรณ์ต่างๆ เหล่านั้น ให้บริการต่างๆ แก่ชุมชนได้นาน และคุ้มค่า โดยที่จะต้องคำนึงถึงงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ ในอนาคตด้วย

2.3 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดบริการสถานที่ออกกำลังกายแก่บุคลากรในชุมชนและประชาชนทั่วไป โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยสนับสนุนให้คุณครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนสวมใส่ชุดกีฬาทุกวันพุธ เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีกิจกรรมการออกกำลังกายร่วมกับนักเรียนก่อนเลิกเรียนทุกสัปดาห์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน

2.4 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามาศึกษาหาความรู้ในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยได้มีบริการห้องสมุดในโรงเรียน เพื่อให้บริการแก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน แต่ยังไม่ได้เปิดให้ประชาชนในชุมชนมาใช้บริการห้องสมุดของโรงเรียน แต่ในอนาคตข้างหน้าอาจจะทำเป็นห้องสมุดออนไลน์เพื่อสะดวกต่อการใช้งาน ซึ่งบทบาทหน้าที่สำคัญของโรงเรียนต่อชุมชน คือ บทบาทในการให้การศึกษอบรมแก่บุคลากรในชุมชน ส่วนบทบาท

สำคัญของชุมชนต่อโรงเรียนคือบทบาทในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา การให้ความร่วมมือและสนับสนุนการจัดการศึกษาและ บทบาทในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของ โรงเรียน

2.5 ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยออกไปช่วยโครงการพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ พบว่า ผู้บริหาร คณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย ได้มีการช่วยเหลือกิจกรรมหรือโครงการพัฒนานาชุมชนด้วยดีเสมอมา เช่น กิจกรรมทำความสะอาดหมู่บ้าน การณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การแสดงโปงลางของนักเรียนในงานต่างๆของชุมชน เช่น งานบุญ งานบวช

2.6 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดวิทยากรคอยแนะนำหรือให้คำปรึกษาหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมของชุมชน

2.7 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยเชิญวิทยากรท้องถิ่นไปช่วยสอนในโรงเรียน จากการสอบถามข้อมูลจากคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ย ได้เชิญวิทยากรในชุมชนเพื่อมาให้ความรู้กับบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนเป็นประจำทุกปี อย่างเช่น ได้เชิญวิทยากรจากเทศมนตรีอำเภอภูซำพัฒนา และทีมงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลกำเม็ด เพื่อมาให้ความรู้กับนักเรียนเกี่ยวกับการดับเพลิงเมื่อเกิดเหตุไฟไหม้ การอพยพหนีไฟไปที่จุดรวมพล และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2.8 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้มีศูนย์บริการข่าวสารข้อมูลแก่ชุมชน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และชุมชนใกล้เคียง รวมทั้งส่งเสริมให้ครูใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างหลากหลาย ในการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาให้ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

3. ด้านการเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน

3.1 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยเข้าร่วมในกิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และตัวแทนผู้ปกครอง พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยโดยการนำของผู้อำนวยการโรงเรียนได้มี การสนับสนุนให้ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและคนในชุมชน โดยมุ่งเน้นว่าเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมของการเรียนนอห้องเรียนที่คุณครูทุกคนต้องให้ความสำคัญ

3.2 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้นักเรียนร่วมพัฒนา ทำความสะอาดในเขตชุมชน จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรครูและนักเรียนร่วมพัฒนา ทำความสะอาดในเขตชุมชน เพื่อเป็นการฝึกความมีระเบียบวินัย ความมีน้ำใจและความเสียสละเพื่อส่วนร่วมให้กับนักเรียนในโรงเรียน

3.3 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยนั้น ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา กล่าวว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยมีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนทุกปี โดยความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียน และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน

3.4 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้มีการตั้งคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้มีการตั้งคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และมีกิจกรรมการให้ความช่วยเหลือระหว่างโรงเรียนและเครือข่ายผู้ปกครอง ศิษย์เก่า อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องทุกปี เช่น การทำผ้าป่าของศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย เพื่อนำเงินมาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนลงทุนการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียน

3.5 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้มีการประชุมวางแผนปรึกษาในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้มีการตั้งคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง และมีการประชุมผู้ปกครองทุกครั้งก่อนเปิดภาคเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมและชี้แจงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการให้การดูแลบุตรหลานในการเรียนหนังสือ พร้อมทั้งร่วมวางแผนและพัฒนาระบบการเรียนของโรงเรียน

3.6 โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาโรงเรียน พบว่า โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนในฐานกรรมการสถานศึกษา และได้รับการยอมรับจากทั้งคณะครู และชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดี ทำให้การดำเนินงานต่างๆ หรือการขอความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยได้ง่าย เช่น การต้อนรับคณะผ้าป่า กิจกรรมวันเด็ก และการพัฒนาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จึงได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี

4. ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน

การประชาสัมพันธ์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยมีนวัตทางการดำเนินการสองแนวทาง คือ การสร้างความสัมพันธ์ทางตรง ประกอบด้วยวิธีการหลัก 2 ประการ คือ 1) การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยฝ่ายโรงเรียนเป็นฝ่ายรุกเข้าไปหาชุมชนด้วยสื่อและกิจกรรมต่าง และ 2) การสร้างความสัมพันธ์ทางอ้อม โดยการพัฒนาให้บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์อันดีสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ การปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม เป็นที่ประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน ดังนั้น การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการประชาสัมพันธ์ มีดังนี้

4.1 มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบเกี่ยวกับ นโยบาย เป้าหมาย กิจกรรม กฎระเบียบ และ สวัสดิการต่างๆ ของโรงเรียน โดยใช้สื่อต่าง ได้แก่ จดหมายข่าว หนังสือ วารสาร และ

เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จากโรงเรียนถึงผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ เช่น ประวัติของโรงเรียน คณะผู้บริหาร แผนงาน นโยบายของโรงเรียน ทุนการศึกษา

4.2 มีคู่มือผู้ปกครอง หรือ คู่มือนักเรียน เพื่อให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ ช่วงเวลา การเปิดเรียน ปิดเรียน ตารางการสอนซ่อมเสริม ตารางกิจกรรมของโรงเรียน ระเบียบการวัดและประเมินผลการเรียน ระเบียบการแต่ง กาย ระเบียบการลา สวัสดิการของโรงเรียน

5. ด้านการให้บริการชุมชน

การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการให้บริการชุมชน มีดังนี้

5.1 การให้ความรู้และบริการทางวิชาการแก่ชุมชน เช่น การเดินรณรงค์เพื่อต่อต้านยาเสพติด การฝึกทักษะและอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน เป็นต้น

5.2 การใช้สถานที่ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน โดยโรงเรียนนำนักเรียนออกมาเรียนรู้กับภูมิปัญญา และเรียนรู้กับสถานที่และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

5.3 การจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้อีกทางหนึ่ง

6. ด้านการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน มีดังนี้

6.1 การจัดให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชน การร่วมกิจกรรมทางศาสนาและงานประเพณีของชุมชน การร่วมงานของชาวบ้าน โดยโรงเรียนสามารถ เข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านได้อย่างหลากหลาย เช่นการร่วมเป็นแขกรับเชิญ การส่งบุคลากรของโรงเรียนมาเป็น พิธีกร การส่งวงดนตรีของโรงเรียนมาแสดง เป็นต้น

6.2 การเชิญผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นเข้ามาเป็น วิทยากรให้กับทางโรงเรียน เช่น เชิญผู้ปกครองมาสอนการทำขนม เชิญนักดนตรีมาสอนวิชาดนตรี เชิญแพทย์มาให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพช่วงหน้าหนาว เชิญตำรวจมาให้ความรู้เรื่องกฎจราจร

6.3 การจัดกิจกรรมของโรงเรียนแล้วเชิญประชาชนเข้ามาร่วมงาน เช่น กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันแม่ การแสดงนิทรรศการและผลงานของนักเรียน กิจกรรมกีฬา

6.4 การจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับผู้ปกครอง การแข่งขันกีฬาระหว่างนักเรียนปัจจุบันกับศิษย์เก่า การทำสิ่วโรงเรียน การล้อมรั้วสวนยางโดยคณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและนักเรียน เป็นต้น

6.5 การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ผู้แทนทางศาสนา และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษา

6.6 ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของชุมชนตามเหตุผลและปฏิบัติต่อประชาชนอย่าง ผู้ที่มีฐานะเท่าเทียมกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่ชุมชน เป็นเพียงแหล่งทรัพยากรแต่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ตามศักยภาพ

6.7 สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน เช่น การบริหารงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ การมีผลงานเป็นที่ยอมรับของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการตั้งใจสั่งสอนอบรมบุคลากรของชุมชนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขและปลอดภัย

อภิปรายผล

จากการศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายดังนี้

แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยใช้วิธีผสมผสานระหว่างการสัมภาษณ์แบบสนทนาวอย่างไม่เป็นทางการกับการสัมภาษณ์แบบตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าโดยนำจุดแข็งของทั้ง 2 แบบมาใช้ประโยชน์ กล่าวคือ การสัมภาษณ์แบบการสนทนาวอย่างไม่เป็นทางการ จะสะท้อนข้อมูลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย โดยใช้การเก็บข้อมูลครอบคลุมขอบข่ายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน และ ด้านการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

1.ด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ได้แก่ การจัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารหรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย การจัดทำรายงานผลการเรียน ความประพฤติของนักเรียนให้ผู้ปกครอง การจัดนิทรรศการทางวิชาการเพื่อแสดงผลงานให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบการเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนรวมทั้งการเชิญประชาชนในชุมชนเยี่ยมชมโรงเรียนบ้านหนองเหี้ย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนเน้นให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ของทางโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ถึงผู้ปกครองและคนในชุมชนมากขึ้น การบริหารและการจัดการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปมากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จึงทำได้หลายวิธี ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้สถานศึกษาต้องมีกรรายงานข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ตลอดจนการพัฒนาโรงเรียน ทั้ง 4 ค้าน ได้แก่ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคลและด้านบริหารทั่วไป ให้กับสาธารณะชนทราบซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ถึงความก้าวหน้าในการจัดการศึกษา ของโรงเรียน ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและความต้องการช่วยเหลือจากชุมชน ในการพัฒนา โรงเรียนต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยกับชุมชนเป็นไปใน ทิศทางที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนา สิงห์มณี (2553: 87) ได้ศึกษาการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมพระราชทานนาขาว สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า 1) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ โรงเรียนมัธยมพระราชทานนาขาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวม อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยจาก มากไปน้อย ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงาน อื่น ๆ ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ด้านเกี่ยวกับคณะกรรมการ โรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชนและอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการ ได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน 2) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียน มัธยมพระราชทานนาขาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตาม สถานภาพของครูกับคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน โดยรวมรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียน แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยครูมีบทบาทมากกว่าคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง สรุปได้ ว่าการศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จำแนกตามตำแหน่งและ ประสบการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ รณกร ไข่นาค (2560: บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและภาคีเครือข่าย คือ โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อชี้แจงนโยบายและการดำเนินงานของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมกับโรงเรียนเพื่อวางแผน และพัฒนาการจัดการศึกษาและ มีการประชุม ปรึกษาหารือเกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานจัดการศึกษาของโรงเรียนร่วมกับ คณะกรรมการสถานศึกษาโดยยึดถืออุดมคติอันเดียวกัน ด้านการให้บริการชุมชน โรงเรียน ให้บริการและอำนวยความสะดวกโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติในการใช้อาคารสถานที่ หอประชุม สนามกีฬาในการจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชนจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นและ จัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพและหารายได้

เพิ่มเติมแก่นักเรียน และสอดคล้องกับ Hakanen (1974) ได้สำรวจความคิดเห็นของ ผู้ปกครอง และกลุ่มนักวิชาการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ปกครองยังขาดความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียนและการศึกษาได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น 2) การขาดข้อมูลข่าวสารและการติดต่อในชุมชนทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กัน ในชุมชน และ 3) เครื่องมือที่ใช้ติดต่อไม่เพียงพอมีข้อเสนอให้แจ้งนโยบายการติดต่อระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนจุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลา และความจำเป็น ด้านอื่นๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

2. ด้านการให้บริการชุมชน ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยให้บริการแก่ชุมชนด้านอาคารสถานที่เพื่อใช้จัดกิจกรรมนันทนาการ ชุมชนยืมอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ใช้ในกิจกรรม จัดบริการสถานที่ออกกำลังกายแก่บุคลากรในชุมชนและประชาชนทั่วไป เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน เข้ามาศึกษาหาความรู้ในโรงเรียน ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยออกไปช่วยโครงการพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ จัดวิทยากรคอยแนะนำหรือให้คำปรึกษาหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมของชุมชน เชิญวิทยากรท้องถิ่นไปช่วยสอนในโรงเรียน และโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้มีศูนย์บริการข่าวสาร ข้อมูลแก่ชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้บริการชุมชนโรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจึงได้ให้บริการและอำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสถานที่ หอประชุม สนามกีฬาในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นवलพรรณ บุญตัน (2559: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 3 และเขตการศึกษา 4 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยแจกเอกสารให้คณะครู นักเรียน คณะกรรมการและ ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าพร้อมขอความร่วมมือจัดทำปฏิทินดำเนินงาน ความสัมพันธ์กับชุมชนบางกิจกรรมมีการมอบหมายให้ครูที่มีความเหมาะสมดำเนินงาน มีการประชุมชี้แจงให้บุคลากรเข้าใจการ ปฏิบัติงานกับชุมชนนำงบประมาณรายได้ของโรงเรียนมาใช้ในการดำเนินการมาก ได้แก่ การให้ชุมชน ใช้สถานที่และวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียน การจัดโครงการ รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดร่วมกับชุมชนการ มอบหมายเอกสารเกี่ยวกับระเบียบ บทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ คณะกรรมการศึกษาด้วยตนเอง การเชิญผู้มีความรู้ ความสามารถของกลุ่มบุคคล ชมรม มูลนิธิมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ครูและประชาชน การส่งนักเรียนเข้าประกวดผลงานทางวิชาการ สอดคล้องกับการศึกษาของ รมกร ไข่นาค (2560: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัด พระนครศรีอยุธยา พบว่า ด้านการให้บริการชุมชน โรงเรียนให้บริการและอำนวยความสะดวกโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติในการใช้อาคารสถานที่

หอประชุม สนามกีฬาในการจัดกิจกรรมต่างๆของชุมชน จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริม
 ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น

3. ด้านการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การเข้าร่วมในกิจกรรม ประเพณี และ
 วัฒนธรรมของท้องถิ่น โรงเรียนบ้านหนองเหี้ยจัดให้นักเรียนร่วมพัฒนา ทำความสะอาดในเขต
 ชุมชนมีส่วนร่วมในการณรงคต่อต้านยาเสพติด มีการตั้งคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ศิษย์
 เก่า และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษามีการประชุมวางแผนปรึกษาในการจัดการเรียนการสอนให้
 สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นคณะกรรมการในการพัฒนา
 โรงเรียน ซึ่งการเปิดโอกาส ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมให้สอดคล้อง
 และตอบสนองความต้องการ ของชุมชน และโรงเรียนส่งผลให้การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของ
 โรงเรียนด้านบทบาทร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้โรงเรียนเปรียบเสมือนศูนย์
 รวมของชุมชนในทุกๆ เรื่อง เช่น ประสานงานราชการในท้องถิ่นการพัฒนาท้องถิ่น การ
 ให้บริการในด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ การให้บริการด้านสถานที่ การให้บริการข้อมูลข่าวสารและ
 เทคโนโลยี เพื่อเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น และ
 โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมในชุมชน และให้นักเรียนได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียม
 ประเพณี ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโกลด์ (Gold 2000 : 29) ได้ศึกษาเรื่องการให้ชุมชน
 ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและ
 ระดับการศึกษาของผู้ปกครองมีผลต่อการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน สอดคล้องกับ
 งานวิจัยของแซนเดอร์ส (Sanders. 2002: 63) ได้ทำการศึกษาความต้องการความร่วมมือและการเพิ่ม
 การสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง นักเรียนและ
 บุคลากรของโรงเรียน เมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น จะทำให้มีการเพิ่มการสื่อสารและ
 ร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น นักเรียนมีผลการเรียนดีเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย
 ของ แฮร์ริส (Harris 1998 : 1437) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนชุมชน : กรณีของนามิ
 เป็นผลการศึกษา พบว่า รัฐมนตรีการศึกษาและวัฒนธรรม (MBEC) มุ่งปรับเปลี่ยนให้ผู้รับประโยชน์
 จากการศึกษาเป็นคณะกรรมการและชุมชนเข้ามามีบทบาทของนักกีฬาในสนาม การศึกษาชี้ว่าควร
 ปรับเปลี่ยนระหว่างผู้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาคือ กระจายสู่สร้างสรรค์และช่วยให้การศึกษา
 ของชาติบรรลุ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เฮฟเฟอร์แมน (Hefferman 1992: 105) ได้วิจัยเรื่อง
 การรับรู้ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และสมาชิกในชุมชนในการมีส่วนร่วมการตัดสินใจผลการวิจัย
 พบว่าผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญ ในการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วน
 ร่วมในระดับชาติรัฐ และท้องถิ่นได้พยายามดำเนินการปรับปรุงให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนมีส่วน
 ร่วมในคณะกรรมการ ปัญหาสำคัญพบว่าบทบาทของกลุ่มเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของบทบาท และ

ความรับผิดชอบของผู้ปกครองในสมาชิกชุมชน โรงเรียนชุมชน จำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการตัดสินใจของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเป็นงานที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตระหนักในความสำคัญ สร้างความเข้าใจพร้อมทั้งต้องมีบทบาทหน้าที่ที่มีต่อชุมชนช่วยพัฒนาชุมชนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา โดยวิธีการและกระบวนการ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานในทุกภารกิจ ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ส่วนมากผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนค่อนข้างน้อย ชุมชนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน โดยเข้าใจว่าการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูและทางราชการฝ่ายเดียว และจากที่ผ่านมายังพบว่ามี การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในสถานศึกษาต่อชุมชนแต่ได้รับความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมน้อย เพราะมีความแตกต่างทางด้านประชากรและความหลากหลายในด้านการประกอบอาชีพของคน ในชุมชนด้วยการศึกษาการสร้างสัมพันธ์และแนวทาง การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้ประสบผลสำเร็จให้มีความสามัคคีและความร่วมมือให้มากยิ่งขึ้น และเป็นความรู้แก่บุคคลที่ได้ศึกษางานวิจัยนี้เพื่อนำไปปรับใช้กับหน่วยงาน หรือสถานศึกษาที่มีความสนใจได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สิงห์มณี. (2553). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมพระราชทานนาขาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เข็มเพชร แก่นสา. (2543). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2539). การศึกษาวิถีชุมชน: รูปแบบและการปฏิบัติโครงการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- นวลพรรณ บุญตัน. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 3 และเขตการศึกษา 4*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พนิดา วีระชาติ. (2552). *การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รณกร ไช่นาค. (2560). *แนวทางการสร้างความสัมพันธ์ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศีกษาธิการ, กระทรวง. (2546). *คู่มือการสรรหาและการเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- Gold, S.E. (2000). *Communication organizing neighborhood high school: Promises and Dilemmas in building parent-educator partnership and collaborations*. Proquest Digital Dissertations.
- Hafferman, AN. (1992). *Perception of involvement of parent and community member*. New York: Harper Collin, 1992
- Hakanen, F. (1974). *An investigation of school-community communication in Vermilion South Dakota, District 5*. Dissertation Abstracts International 35 (12) 1974, 6004-A.
- Harris, Alison Marie. (1992). *School – community relationships: a Namibian case study*. Master Abstracts International. 36 (06) 1998, 1437 – A.
- Sanders, D.A. (2002). *The dynamics of parent-school communication, collaboration and African America student' success*. Dissertation Abstracts International.